Effectief armoedebeleid: medemenselijk en praktijkgericht

Position paper van het Armoedefonds voor het rondetafelgesprek Effectief Armoedebeleid op donderdag 26 november 2026

Een persoonlijke noot vooraf

Armoedebeleid is nodig omdat mensen, ondanks ons socialezekerheidsstelsel, niet altijd in staat zijn om rond te komen. Daarin zit de kern van armoedebeleid: uiteindelijk begint het ermee dat werk een fatsoenlijk loon moet geven waarvan je kunt rondkomen. Voor de groep die niet kan werken, bijvoorbeeld door leeftijd of een ziekte, is er een vangnet in de vorm van een uitkering: de AOW, WIA, Wajong of bijstand.

Wanneer het vangnet niet werkt, of de bedragen te laag zijn om van te leven, dan verschuift armoedebeleid naar het gemeentelijke niveau. Er zijn tal van regelingen die zorgen dat er bijgesprongen wordt in individuele gevallen. Denk aan de Individueel Bijzondere Bijstand, gemeentelijke zorgpolissen, meedoenregelingen of stadspassen.

Als dat óók niet werkt, zie je dat maatschappelijke organisaties in een gat springen. Vrijwilligers vullen de gaten die nooit hadden mogen vallen. Zij springen bij, niet omdat ze daar blij mee zijn, maar omdat ze zien dat andere mensen hulp nodig hebben.

Er wordt soms gewezen op het grote aantal maatschappelijke organisaties dat zorgt voor een 'versnipperd landschap'. Maar er wordt over het hoofd gezien dat deze organisaties ontstaan door een gebrek aan beleid dat de grondoorzaken van armoede duurzaam aanpakt. Als mensen nood zien, dan ga je helpen. Zo simpel is het. Uiteindelijk is het gewoon een kwestie van medemenselijkheid.

Henk de Graaf
Directeur Stichting Armoedefonds

---

1. Inleiding

Het meest effectieve armoedebeleid is beleid dat voorkomt dat mensen in armoede terechtkomen. Dat is een ministerie overstijgende uitdaging. Keuzes op verschillende gebieden, zoals inkomen, wonen, energie, zorg, en onderwijs hebben direct invloed op de bestaanszekerheid van mensen.

De afgelopen jaren is al veel kennis opgedaan en werk verzet. Desondanks is armoede in Nederland nog altijd een dagelijkse realiteit voor een grote groep mensen. Zij worden gedwongen om onmogelijke keuzes te maken. Tussen de verwarming aanzetten of een

winterjas kopen voor hun kind. Tussen persoonlijke verzorging en een warme maaltijd. Naast het persoonlijk drama, brengt dit hoge kosten mee voor de samenleving.[1]

Effectief armoedebeleid vraagt daarom om serieuze inzet en ambitie. Het voorkomen van een stijging van de armoedecijfers, zoals het kabinet zich ten doel heeft gesteld, is onvoldoende. Stagnatie als succes presenteren, doet geen recht aan de mensen die dagelijks de ingrijpende gevolgen van armoede ervaren.

Aanbeveling 1: stel een ambitieus doel om armoede het land uit te helpen
Het Armoedefonds pleit voor een gezamenlijke, ambitieuze doelstelling in combinatie met een actieplan: armoede het land uit in 2050. Om deze ambitie waar te maken, moeten we de basis op orde brengen en beleid ontwikkelen dat aansluit bij de leefwereld van mensen. Onze aanbevelingen om dat te bereiken zetten we uiteen in dit position paper. Uiteraard gaan we met eenieder die meer wil weten hierover graag in gesprek.

2. De basis op orde: een realistisch vertrekpunt en een toereikend sociaal minimum

2.1 Het sociaal minimum moet toereikend zijn om daadwerkelijk van te leven
Bestaanszekerheid begint bij een inkomen waarmee mensen niet alleen kunnen overleven, maar daadwerkelijk kunnen leven. We zien dat steeds meer mensen onvoldoende inkomen hebben om hun noodzakelijke uitgaven te betalen en afhankelijk worden van hulporganisaties. Uit onderzoek van het Armoedefonds blijkt dat 66% van de hulporganisaties het afgelopen jaar een stijging van het aantal hulpvragen ervaart.[2] Dit is een trend die we al meerdere jaren zien. In combinatie met de constatering dat de officiële armoedecijfers niet de werkelijke situatie laten zien, concluderen we dat de basis van bestaanszekerheid onvoldoende op orde is. Alles wat er vervolgens aan armoedebestrijding gedaan wordt, is dan dweilen met de kraan open.

In 2023 heeft de Commissie Sociaal Minimum onderzoek gedaan naar bestaanszekerheid in Nederland en aanbevelingen gedaan om de bestaanszekerheid van mensen te verbeteren.[3] Een belangrijk advies van de commissie betreft de introductie van een flexbudget, boven op de minimaal noodzakelijke uitgaven, om ruimte te bieden voor onvoorziene kosten. Het Nibud raadt ten slotte ook álle huishoudens aan om 10% van hun inkomen te sparen.[4] Waarom zou dit voor mensen die leven van het sociaal minimum dan niet het geval zijn? Zonder zo'n financiële buffer kan één kapotte koelkast direct leiden tot

[1] Het rapport Kwetsbare gezinnen in maatschappelijk perspectief (2026) schat de maatschappelijke kosten van financiële kwetsbaarheid op 13 tot 20 miljard euro per jaar. Het rapport De maatschappelijke kosten van schuldenproblematiek (2024) schat de maatschappelijke kosten van problematische schulden op 8,5 miljard per jaar.
[2] Stichting Armoedefonds (2026). *Armoede in de praktijk: een onderzoek naar trends en ontwikkelingen in het werkveld van armoedebestrijding.*
[3] Commissie Sociaal Minimum (2023). *Een zeker bestaan - Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum.*
[4] https://www.nibud.nl/onderwerpen/sparen/

problemen. Mensen hebben geen ruimte om tegenslagen op te vangen en blijven daardoor structureel kwetsbaar.

Aanbeveling 2: zorg voor een toereikend sociaal minimum mét flexbudget.
Een toereikend sociaal minimum is een noodzakelijke voorwaarde voor effectief armoedebeleid. Daarom moeten de adviezen van de Commissie sociaal minimum beter en voortvarender op worden gevolgd. Dit houdt in:

- Zorgen voor een toereikend sociaal minimum waarmee mensen hun noodzakelijke uitgaven kunnen betalen.
- Herijk het sociaal minimum regelmatig, in samenspraak met ervarings- en praktijkdeskundigen, zodat het blijft aansluiten bij de werkelijkheid waar mensen in leven.

2.2 We zien niet iedereen die financieel kwetsbaar is

De huidige manier waarop armoede wordt gedefinieerd is onvolledig. Er bestaat een grote groep Nederlanders die volgens de statistieken niet arm is, maar wel voortdurend op de rand van financiële problemen balanceert. De officiële armoedecijfers zijn laag en lieten de afgelopen jaren (op 2025 na) een dalende trend zien. Maar dit staat haaks op wat andere gegevens ons vertellen. Onderzoek van het Nibud laat zien dat meer dan een derde (38%) van de huishoudens moeite heeft met rondkomen en dat de helft van de huishoudens het afgelopen jaar een betalingsprobleem heeft ervaren.[5] Bovendien blijkt uit onderzoek onder 650 lokale hulporganisaties, dat twee derde (66%) een stijging ziet in het aantal mensen met betaald werk dat om hulp vraagt.[6]

Dit contrast laat zien dat onze armoededefinitie tekortschiet. Dak- en thuisloze mensen worden bijvoorbeeld niet meegeteld. Problematische schulden worden niet meegewogen, maar eigen vermogen wel. Hierdoor kan iemand op papier boven de armoedegrens uitkomen, terwijl er in de praktijk nauwelijks geld is om van te leven. Ook wordt er onvoldoende rekening gehouden met de daadwerkelijke lasten van huishoudens. Voor woon- en energiekosten gebeurt dit wel, maar voor zorgkosten niet. Terwijl juist mensen met een laag inkomen vaker zorg nodig hebben.[7] Het risico hiervan is dat armoedebeleid zich enkel richt op mensen die net onder deze armoedegrens vallen, terwijl de groeiende groep mensen die net erboven zitten buiten beeld blijven. Zij worden mogelijk tijdelijk boven de armoedegrens geholpen, maar vallen bij de eerstvolgende tegenvaller weer terug. Zo blijven we pleisters plakken, zonder de onderliggende financiële kwetsbaarheid duurzaam aan te pakken.

[5] Nibud. (2026). *Geldzaken in de praktijk 2026*.
[6] Stichting Armoedefonds (2026). *Armoede in de praktijk: een onderzoek naar trends en ontwikkelingen in het werkveld van armoedebestrijding*.
[7] CBS (2025). *Wie hebben de meeste zorgkosten?* https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2025/wie-hebben-de-meeste-zorgkosten-/4-conclusie

Aanbeveling 3: zorg dat de armoededefinitie aansluit bij de werkelijkheid.
Alleen wanneer we goed in beeld hebben wie financieel kwetsbaar is en waardoor dat komt, kunnen we beleid ontwikkelen dat mensen daadwerkelijk helpt en voorkomt dat zij in armoede terechtkomen. De armoededefinitie moet daarom beter aansluiten bij de daadwerkelijke financiële situatie van mensen en rekening houden met factoren die bepalend zijn voor hun bestaanszekerheid, zoals noodzakelijke uitgaven, problematische schulden en de mogelijkheid om financiële tegenvallers op te vangen.

3. Effectief armoedebeleid staat dicht bij de praktijk

3.1 Erken en ondersteun de essentiële rol van het maatschappelijk middenveld
Lokale hulporganisaties zijn een onmisbare schakel in de aanpak van armoede. Zij bieden noodzakelijke hulp aan mensen die onvoldoende middelen hebben om in hun basisbehoeften te voorzien en vangen ook de maatschappelijke gevolgen van armoede op, zoals eenzaamheid en stress. Bovendien weten ze mensen te bereiken die nog niet in beeld zijn bij overheidsinstanties. Bijvoorbeeld mensen die de overheid wantrouwen, of niet digitaal vaardig zijn. Voor deze mensen zijn zij een brug naar verdere ondersteuning en hulpverlening. Ze signaleren problemen, bouwen vertrouwen op en helpen mensen de weg te vinden naar ondersteuning waar zij recht op hebben. Kortom, ze zijn cruciaal in de verlichting en bestrijding van armoede in Nederland.

Tegelijkertijd staat deze belangrijke infrastructuur onder druk. Een ruime meerderheid van de lokale hulporganisaties geeft al meerdere jaren aan een stijging van het aantal hulpvragen te ervaren. 11% van de organisaties moet vanwege financiële en personele tekorten met wachtlijsten werken.[8] Voor mensen die voor het eerst hulp zoeken, kan een wachtlijst bovendien een drempel vormen om opnieuw hulp te vragen. Ook het voortbestaan van projecten en soms hele organisaties is onzeker. Veel organisaties zijn afhankelijk van kortlopende subsidies en hebben moeite om duurzame financiering te vinden.

Aanbeveling 4: veranker de rol van hulporganisaties in armoedebeleid.
Structurele erkenning van maatschappelijke hulporganisaties als onderdeel van de sociale basis en de armoedeaanpak is noodzakelijk. Hun rol is aanvullend, maar onmisbaar om mensen te bereiken, acute nood te verlichten, maatschappelijke gevolgen van armoede op te vangen en problemen vroegtijdig te signaleren:

- Erken maatschappelijke hulporganisaties als een structureel onderdeel van de sociale basis en de armoedeaanpak.
- Zorg voor meerjarige, duurzame financiering die aansluit bij de maatschappelijke opgave en de toenemende hulpvraag.

[8] Stichting Armoedefonds (2026). *Armoede in de praktijk: een onderzoek naar trends en ontwikkelingen in het werkveld van armoedebestrijding*.

3.2 Benut praktijkkennis structureel en in alle fases van beleidsontwikkeling

Armoedebeleid wordt effectiever wanneer mensen die dagelijks met de gevolgen ervan te maken hebben, vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling ervan. Beleid kan op papier goed doordacht zijn, maar in de praktijk alsnog tekortschieten. Bereikt een regeling de mensen voor wie deze bedoeld is? Sluiten de oplossingen aan bij de problemen die mensen ervaren? Maatschappelijke organisaties en ervaringsdeskundigen beschikken over kennis die essentieel is om deze vragen te beantwoorden. Zij zien waar mensen tegenaan lopen, welke groepen buiten beeld blijven en waar beleid niet werkt zoals bedoeld. Toch worden deze partijen niet structureel en in alle fases van beleidsontwikkeling betrokken.

Dat is een gemiste kans. Wanneer praktijkkennis pas wordt benut nadat beleid is ingevoerd en problemen zichtbaar worden, moeten er achteraf oplossingen worden bedacht. Zo ontstaan nieuwe maatregelen om eerdere maatregelen te repareren en groeit het beleid uit tot een lappendeken van oplossingen. Dit draagt bij aan versnippering en maakt het beleid voor mensen die ermee te maken hebben alleen maar ingewikkelder.

Praktijkvoorbeeld: Tijdelijk Noodfonds Energie

Het Tijdelijk Noodfonds Energie wordt al meerdere jaren uitgevoerd, maar pas recent kwam er een papieren aanvraagroute voor mensen die niet digitaal vaardig zijn. Daar zijn we blij mee, omdat we al langere tijd aangeven dat een significante groep mensen geen DigiD, laptop of smartphone heeft, of onvoldoende digitaal vaardig is om zelfstandig een aanvraag in te dienen. Tegelijkertijd is het schrijnend om te constateren dat mensen hierdoor mogelijk eerder noodzakelijke ondersteuning zijn misgelopen. Daarnaast is er nog geen oplossing voor mensen in verborgen energiearmoede die geen aanspraak kunnen maken op het Noodfonds. Dat deze groep buiten de boot valt, is al langer bekend. Toch moeten maatschappelijke organisaties blijven aandringen om deze mensen in beeld te brengen en passende ondersteuning te bieden. Ook zijn er serieuze zorgen over het bereik van de regeling. Worden de juiste mensen bereikt? Kunnen zij de aanvraag doen en zetten zij daadwerkelijk de stap om ondersteuning aan te vragen? Vanuit het Noodfonds wordt deze opdracht voor een groot deel bij maatschappelijke organisaties neergelegd, vanwege hun lokale aanwezigheid en het vertrouwen dat zij genieten. Juist daarom is het de vraag waarom deze organisaties niet vanaf het begin structureel betrokken zijn bij het ontwerp, de inrichting en de uitvoering van dergelijke regelingen. Zij kennen de doelgroep, weten welke drempels mensen ervaren en kunnen helpen voorkomen dat beleid mensen onbedoeld uitsluit.

Aanbeveling 5: breng de praktijk aan tafel.
Door praktijkkennis structureel te benutten, kunnen beleid en uitvoering beter aansluiten op de leefwereld van mensen. Problemen worden eerder herkend, en onbedoelde effecten kunnen worden voorkomen. Daarmee wordt het beleid effectiever en minder versnipperd. Daarom moet praktijkkennis een structurele plek in beleidsontwikkeling krijgen, middels een overlegstructuur waarin maatschappelijke organisaties en ervaringsdeskundigen meedenken en adviseren over armoedebeleid en andere beleidsterreinen die invloed hebben op bestaanszekerheid.

4. Conclusie

Effectief armoedebeleid vraagt om een fundamentele aanpak waarin de daadwerkelijke bestaanszekerheid van mensen centraal staat.

Armoede bestrijden begint met een realistisch beeld van armoede en financiële kwetsbaarheid en een ambitieuze gezamenlijke doelstelling om armoede daadwerkelijk uit te bannen. Vervolgens vraagt het om een toereikend sociaal minimum en een sterke maatschappelijke infrastructuur die mensen bereikt en ondersteunt. Tot slot vraagt het om beleid dat vanuit de praktijk wordt ontwikkeld, over departementale grenzen heen.

Om dit te bereiken doet het Armoedefonds de volgende aanbevelingen:

1. **Een ambitieuze doelstelling en actieplan:** stel als gezamenlijke ambitie dat armoede in Nederland in 2050 is uitgebannen en vertaal deze doelstelling naar concrete tussendoelen en een actieplan sámen met het maatschappelijk middenveld.
2. **Een toereikend sociaal minimum** als eerste stap van het actieplan**:** volg de adviezen van de Commissie sociaal minimum op en zorg voor voldoende inkomen en financiële ruimte om onverwachte noodzakelijke uitgaven op te vangen.
3. **Een passende armoededefinitie:** breng armoede en financiële kwetsbaarheid beter in beeld, zodat niemand buiten beeld blijft.
4. **Duurzame ondersteuning van lokale hulporganisaties:** erken hun essentiële rol en zorg voor structurele, meerjarige financiering.
5. **Een vaste plek voor praktijkkennis:** betrek maatschappelijke organisaties en ervaringsdeskundigen structureel en vooraf bij beleid, ook over departementale grenzen heen. Over de vormgeving van een overlegstructuur denkt het Armoedefonds graag mee.

Over het Armoedefonds: Stichting Armoedefonds helpt mensen die in armoede leven. Samen met 1.300 lokale hulporganisaties bieden we directe hulp: van basisproducten en schoolspullen tot zwemlessen en financieel advies.

Contact: voor vragen over dit position paper kunt u contact opnemen met Laurie Bolling: laurie@armoedefonds.nl, +31614266906